

Anna tutkimuksesi lentää vapaana

Open Library of Humanities

Syyskuussa 2015 lanseerattiin uudenlainen *open access* -julkaisualusta humanistisille tieteille. Open Library of Humanities saa rahoituksensa kansainväliseltä kirjastokonsortiolta, jossa on tämän jutun kirjoitushetkellä mukana 181 eri tahoa. Avoimen julkaisemisen uusi rahoitusmalli takaa sen, ettei kirjoittaja joudu itse maksamaan artikkelinsa toimittamiskuluja. ”Yleishyödyllisenä päämääränä on taata mahdollisimman kattava pääsy koulutuksen tutkimusmateriaaleihin”, kiteyttää hankkeen akateeminen johtaja Martin Paul Eve julkaisuohjelman tavoitteet.

” OLH syntyi turhautumisesta nykyiseen tieteellisen julkaisun ekosysteemiin. Omituiset taloudelliset kiemurat estivät kollegoja, opiskelijoita ja yleisöä lukemasta humanistista tutkimusta. Tilanne oli ärsyttänyt minua jo pitkään”, Eve kertoo. Kirjallisuuden lehtorina Birckbeckissä, Lontoon yliopistossa työskentelevä Eve tarttui toimeen kollegansa Caroline Edwardsin kanssa. Edwards on nykyään toinen OLH:n akateemisista johtajista.

Alustan toimintaperiaate on yksinkertainen. Lehdet ovat niin sanottuja kultaisia *open access* -julkaisuja, eli lehdet itsessään ovat avoimia ja ilmaisia

lukijoille. Ulkopuoliset asiantuntijat vertaisarvioivat käsikirjoitukset normaalin akateemisen käytännön mukaisesti. Artikkelit julkaistaan avoimilla Creative Commons -lisensseillä, joista OLH suosittelee CC BY -lisenssin käyttöä. Sen nojalla muut voivat jakaa tutkimusta eteenpäin missä muodossa tahansa ja käyttää sitä uudelleen myös kaupallisesti, kunhan alkupe räiseen tekijään viitataan.

Toisinaan avoimessa julkaisussa epäluuloa ovat herättäneet niin sanotut artikkelin prosessointikulut (*article processing charges*, APC). Kirjoittajamaksut synnyttävät kysymyksiä siitä, alentavatko lehdet julkaisukynnystään

saadakseen lisää tuloja. Puhutaan myös maksuilla rahastavista, saalistavista lehdistä.

Even mukaan APC-mallissa ongelmana on myös maksujen keskittyminen: artikkelin kustannukset kattaa yksi ainoa taho. Voi siis käydä niin, että erityisen tuotteliaat instituutiot päätyvät maksamaan tutkimuksen avoimesta saatavuudesta muita enemmän. Tämän vuoksi OLH:n malli muistuttaa enemmän tilaamista. Eve näkee, että näin yhdistyvät molempien mallien parhaat puolet: ”Kustannukset jakautuvat kuten tilaamisessa, mutta vapaa saatavuus toteutuu samoin kuin APC-mallissa.”

Osallistuminen OLH:n rahoittamiseen on kirjastoille verraten halpaa. Hankkeen laskelmien mukaan 200 kirjaston rahoittaessa toimintaa kunkin instituution vuosimaksu olisi 925 dollaria 250 artikkelin vuosijulkaisutahdilla. Tällöin yhden artikkelin hinta instituutiolle olisi 3,70 dollaria. OLH:n mukaan akateemisten joulunlehtien tilausmaksut ovat 30 vuodessa nousseet 300 prosenttia yli inflaation.

Tutkimus on riippuvaista materiaalin saatavuudesta. Instituutioiden resurssit ovat kuitenkin rajalliset ja kirjastoillakin on tarve alentaa kustannuksiaan. Eve huomauttaa, että jopa Harvard on peruuttanut tilauksiaan hintojen takia.

Suurin osa rahoittajakirjastoista tulee englanninkielisistä maista. Niiden joukossa on monia kansainvälisesti arvostettuja tahoja kuten Cambridgen yliopisto, Harvardin kirjasto, MIT, Princetonin yliopisto sekä London School of Economics. Suomesta joukkoon on loppuvuodesta 2015 liittynyt ensimmäisenä Helsingin yliopisto. Ruotsista mukana ovat Uppsalan yliopisto, Tukholman yliopisto sekä Riksbankens Jubileumsfond ja Norjasta Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Kääntäminen vapaalle alustalle

Lanseerausvaiheesta lähtien alustalla on ilmestynyt seitsemän julkaisua. OLH:n nimeä kantavaa monitieteistä joulunlehteä lukuun ottamatta muut kuusi lehteä olivat ilmestyneet jo aiemmin¹. Open Library of Humanities tarjoaa humanistisille joulunlehtien julkaisualustan – mahdollisuuden vaihtaa maksullisesta, suljetusta toimintamallista OA-puolelle.

Eniten julkaisuutta saanut siirtymä lienee kielitieteellisen huippujulkaisun, Elsevierin *Lingua*-lehden, toimituskunnan päätös erota vastalauseena kustantajan hintapolitiikalle. Kustantaja oli myös haluton muuttamaan lehteä vapaasti verkossa saatavilla olevaksi OA-julkaisuksi. Tammikuussa 2016 eronneet toimittajat ovat aloittamassa uutta *Glossa*-nimistä joulunlehteä OLH:n alustalla. Myös kolme muuta lehteä on ”kääntymässä” OLH:n piiriin. OLH:n akateeminen neuvoston johtokunta sekä kirjastojohtokunta, johon kaikki rahoittavat instituutiot saavat edustajansa, tekevät päätökset uusien lehtien hyväksymisestä. ”Kun olemassa olevia joulunlehtejä otetaan alustallemme ilman kirjoittajamaksuja, edistämme siirtymää kohti vapaata saatavuutta humanistisissa tieteissä”, kommentoi Eve OLH:n verkkosivuilla².

Akateemisen julkaisemisen suurin ongelma Even mielestä on, että sitä käytetään tutkijoiden arviointiin. Tieteentekijöitä pannaan usein järjestykseen sen mukaan, miten arvovaltaisissa joulunlehtissä tai korkean profiilin kustantajilla he julkaisevat. ”Akateemia on ulkoistanut palkkauskäytäntönsä, kuten eräs Harvard University Pressin entinen toimittaja asian ilmaisi”, Eve toteaa. Jos kustantajat eivät suostu tuomaan julkaisujaan avoimesti saataville, tutkijoidenkaan käyttäytymistä on hyvin vaikea muuttaa.

OLH:n pyrkimyksenä ei Even mukaan ole ottaa kaupallisia markkinoita haltuun. Julkaisuille halutaan ainoastaan tarjota mahdollisuus ja keinot osallistua yleishyödylliseen projektiin ja jakaa vapaan saatavuuden moraaliset tavoitteet. ”Jos voittoa tavoittelevat kustantajat eivät kuitenkaan kykene mukauttamaan toimintamallejaan, kanssamme yhteiseen päämäärään sitoutuneet toimituskunnat haluavat todennäköisesti siirtyä alustallemme, ja siten saavutamme tavoitteemme.”

Jatkossa OLH:n päämääränä on kasvattaa sekä rahoittajakirjastojen että alustalla ilmestyvien lehtien määrää.

Vaikuttavaa vapautta

Avoin julkaiseminen on akatemian lisäksi merkittävää koko yhteiskunnalle. Eve uskoo vahvasti koulutuksen tasa-arvoiseen saatavuuteen: ”Emme voi ratkaista esimerkiksi epätasa-arvon ja yliopistojen lukukausimaksujen laajempia yhteiskunnallisia ongelmia, mutta voimme ainakin varmistaa, että jokainen voi halutessaan lukea tuotoksiamme, pääasiassa verkossa.”

Eve pitää tärkeänä, että humanistiset tieteet tavoittavat laajemman yleisön. ”Toisaalta yhteiskunnassa ollaan yleisesti ottaen aika huonosti perillä siitä, mitä humanistisissa tieteissä tehdään”, hän myöntää. Syynä on osittain, että tutkimus ei ole saatavilla eikä sitä lueta. Asiaa ei auta sekään, että tutkijat keskustelevat aiheistaan keskenään maksumuurien suojissa.

Eve ei toki tarkoita, että populismin pitäisi korvata vaikeatuinen ja suppeammalle piirille tarkoitettu tutkimus. Sitä vastoin hän muistuttaa:

”Väitämme jatkuvasti, että liberaali humanistinen perinne edistää kriittistä ajattelua. Tämä näkemys ei ole puolustettavissa, jos samalla epäämme laajemmalla yleisöllä pääsyn materiaaliin, joka voisi ruokkia kriittistä ajattelua.”

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Alkuperäiset OLH-julkaisut ovat *ASIANetwork Exchange. A Journal for Asian Studies in the Liberal Arts*; *Journal of British and Irish Innovative Poetry*; *The Comics Grid. Journal of Comics Scholarship*; *19: Interdisciplinary Studies in the Long Nineteenth Century*; *Orbit: Writing Around Pynchon* sekä *Studies in the Maternal*. Julkaisufoorumi on luokitellut *Interdisciplinary Studies in the Long Nineteenth Century*n tasolle 1. Lehti julkaisi viime joulukuussa 10-vuotisjuhlanumeronsa.
- 2 Verkossa: about.openlibhums.org/2015/11/27/four-subscription-journals-to-flip-to-fee-free-gold-oa-with-the-olh-in-january-2016/